

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N° 48.

Marti 6. Decembre

1860.

Representatiune de multiamire la Maiestate.

Ilustrisime Dómnne Episcope!

In conglasuire cu dis'a S. Apost. Pavelu marturisimu si noi credeulu: „cumca tóta puterea mai 'nalta este dela Ddieu data.“ Ddieu parintele celu cerescu imbraca pe Augustulu nostru Imperatu, graciosissimulu Domnu Franciscu Josifu I. cu puterea mai 'nalta, cá poporele Austriei si intre acele si pe este ale Transilvaniei se le guvernedie cu dreptate.

Cum inse se o póta face Maiestatea Sa in iubirea sa de dreptate aceast'a, déca Romanii, cá cea mai mare parte a locuitorilor tierii acesteia, cari de 400 de ani numai nedreptate au gustatu si suferitu, neci astadi nu se infatiosiedia inaintea tronului Maiestatei Sale spre a-si aretá de tempuriu ranele sale, si a cere dupa dreptate, vindecarea acestora?!

Ilustritatea Ta asemine esti tramisu dela Ddieu pentru poporul si clerulu romanu alu diecesei Gerlane, de a fi sincerulu organu si talmacitoriu la tronulu Maiestatei Sale, alu manuce pe calea cea dreapta, si a mediloéi pentru dinsulu dreptate.

Te rogamu dara Ilustritate! inainte de tóte a aduce la tronulu Maiestatei Sale in numele clerului si alu natiunei romane cea mai ferbinte umilita multiamire pentru Inalt'a sa indurare aratata prin min. Gr. Rechberg, prin care ne garanteadia autonomi'a principatului Transilvanu si egalitatea nationala.

Totudeodata inse a aduce la tronulu Maiestatei Sale in numele natiunei si alu clerului cele mai umilite si modeste rugaminti:

I. Cá in tempulu de fatiá la staruirea aristocratiei Ardelene neci de cum se nu se concéda uniunea Transilvaniei cu Ungaria, de órece

aceea aru fi numai spre periclitarea Romaniloru cari facu $\frac{6}{10}$ parti din poporatiunea Transilvaniei in numeru de 1.230,500, candu Magiarii cu Seccui la olalta facu numai 539.009, iara Sasii 180.500. Apoi in an. 1848 la unirea Transilvaniei cu Ungaria Romanii ca natiune n'au fostu representati, prin urmare acea unire numai atata legalitate pote se aiba catu sí conjurarea — uniunea — Unguriloru, secuiloru, si a Sasiloru la an. 1437.

II. Cá organisatiunea tierii se se duca in sfiuitu pe catu se pote pe temeulu dreptului istoricu impreunatu cu dreptatea si egalitatea nationala, de orece numai acela tron este neresturnaveru, a carui basea e dreptatea, si de catra care poporul se guvernéza dupa dreptate. Romanii nu se sparia nici de singurulu dreptu istoricu pe care cu atata placere se provoca Ungurii, Secuii si Sasii, ci ei (Romanii) se ingretiosiedia si se tulbura numai de violenti'a istorica, pe care, precumu cu durere vedemu, voiescu Ungurii, Secuii si Sasii a o considerá de singurulu dreptu istoricu pentru toti locuitorii Transilvaniei, — si aceast'a violentia se dateadia dela 17. Sept. 1437, si 2. Febr. 1438, d'in care tempu incoce nu s'au sfiuitu natiunile collocoitorie a se conjurá in contra esistintiei politice a Romaniloru, locuitoriloru celoru mai vechi pe vatr'a strabuna liberi si paciuti ai Transilvaniei si ai dechiará de tolerati usque ad beneplacitum, pentruca de si in tempulu acest'a au figuratu vreo cativa barbati vestiti nascuti din maice romane in posturi innalte, ei inse au fostu considerati cá Unguri, si numai natiunea Ungara au representatu-o iara nu natiunea sa materna, caei de la acestu instinctu naturalu au fostu opriti prin legea positiva a Conjuratiloru.

Cine dara se provóca pe dreptulu istoricu din tempulu insemnatu 1437 pene la 1848, cu cugetu de

a medilocî organizatiunea tierii eara pe temelulu acela exclusivu, unulu că acela hranesce in peptulu seu totu asemine cugete de violentia, carii le au avutu si strabunii loru cei desbracati de conceptulu dreptatii; pentruca la invasiunea Ungurilor in Transilvania pe la 904. Ducele intregi Transilvanie eră Gelou domnulu Romaniloru, si voindu sortea romaniloru prin insielatiunea Unguriloru că Gelou fara veste atacatu cu gloria se cada „Romanii atunc audiendu moartea Domnului loru, dederu man'a cu Ungurii de buna voi'a loru, si si-alesera domnu pe Tuhutum tatalu lui Horka,“ că poporu autonomu.

Romanii pe tempulu acela inca ca celu mai numerosu poporu liberu si proprietariu de pamentu eră guvernatu prin districte exclusivu de catra capitaniiloru nationali, cea mai mare parte avuti. — Aducandu Geiza II. Reg. Ungariei pe Sasi in Transilvania pe pamentulu — tier'a Biseniloru si Romaniloru impreuna cu acestia, va se dica eram asemenea indreptatiti.

Romanii de la invasiunea Unguriloru in tiera la an. 904 alegandu-si de voia buna de domnulu pe Tuhutum, si au retienutu in totu tempulu autonomi'a sa cea nationala, si cumca Ungurii uniti cu Secuui si Sasii inca nici in an. 1437 n'au potutu ai desbracă indata de aceasi autonomia se adeveresce de acolea, ca si in anulu acela au luat parte la adunarea tierii că natiune autonoma pr. ne aréta doc. istoricu: Conv. Kolos. mon. I. 41. fasc. fragm. Cottus Kolos. unde se cetesce „Universitas Regnicolarum Hungarorum et Valachorum partibus Transilvanis.“

O mare parte a Romaniloru pe tempulu acela eră nobili privilegiati si magnati avuti, acestia si pe la an. 1540 se numia „Nobilis Valachus“ cu destingere de cătra „Nobilis Hungarus“ si representá natiunea in numele seu; in articulu 6 dietalu de la Turd'a din an. 1540. se cuprindu urmatoriile: „Valachus ipse nobilis cum Hungaris nobilibus et verificationem et juramenti depositionem in Judiciis facere peragereque tenetur etc.“

Noi inse nu ticnemu aci a fi de lipsa probarea autonomiei nationale a Romaniloru cu citatiuni speciale din documintele istorice, cari si pe celu mai cerbicosu in orbirea sa cea egoistica trebue se-lu convinga, ca Romanii pene la an. 1437 au facutu prin intelligintia si preponderantia numerica partea cea domnitoria in Transilvania, si tocma această impregiurare pôte i-au adausu in tentatiune pe Unguri,

Secui si Sasi de a se uni in contra loru (Romaniloru) cari, de si au fostu mai pucini la numeru decatu romanii, dara mai demoralisati si mai calificati in violenii si insielatiuni decatu acestia, cari totudeună vrea a trai cu natiunile straine colocuitorie in pace si fratietate — nu s'au rusinatu a intrebuintá tóte medilococele cele mai degiositorie spre a pune man'a exclusiva pe administratiunea politica si a aduce pe Romani la o stare atadá de deplorabila, din care numai de la inceputulu domnirii Casei imp. de suptu Imp. Leopoldu I. se potú cu incetulu radică, incatu astadi nu mai potú acele 3 natiuni sub nici unu pretextu a-si intinde curs'á sa cea de tutela si curatela preste noi si causele nóstre.

Constituandu dara Romanii pene la an. 1437 o natiune politica cu institutiunile sale nationale si luandu parte d'in tote bunatatile tierii dupa majoritatea sa numerica, de orece in intelligintia inca au trebuitu se stee inaintea Unguriloru si Secuiloru, potú nepotii acelora (Romaniloru) astadi a nu pretinde organizatiunea tierii earasi pe temelulu dreptulu istoricu?!

Tragundu peste violenti'a tempului d'in 1437, pene 1848, o pansa — si radimati dara pe adeveratulu dreptu istoricu, pe dreptate si egalitate: roga Ilustritatea Ta pe Apostolica Sa Maiestatea ca se demande organizarea Transilvaniei pe cátu se pôte mai curandu in modrulu urmatoriu:

1. Dupa ce Romanii că cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei se afla pe pamentulu Strabuniloru intr'unu numeru de 1.230.500, iara Ungurii cu Secuui la olalta, numai 539.200 si Sasii numai 180.500 — si cei de antaiu in 400 de ani numai greutatile tierii le au purtatu, canda estia, adcea Ungurii, Secuui si Sasii tóte folósele si veniturile tierii cascigate prin sudórea cea sangerósa a Romaniloru singuri le au inghititu, pentru acea se se denumésca pentru organizarea tierii acuma de antaie unu cancelariu auicu romanu in Personá Domnului G. B., séu DD. Vasilie Popp consiliariu de sectiune in ministeriulu de iustitia; Jacobu Bolloga, Joanu Branu, de Lemény consiliari de curtea apelativa s. a. s. a.; căci barbati diplomatici politici, si pentru justitia avemu destui si destoinici pentru ori si ce postu, cá ori si care Unguru, Secuiu séu Sasu, si această'a numai aceia ni-o disputa, cari aru dorí că Romanii totu sub sutel'a loru cea despoitoria se géma; apoi si de altminteá numai atunci va fi majoritatea locuitoriloru

Transilvaniei multiamita, candu va fi ocarmuita de diregatorii sei nationali, care totu romanulu cu ne-spusa dorire o astepta; si tronulu Maiestatei Sale inca numai in bratiulu Romaniloru Ardeleni póte a-si gasi unulu dintre cele mai tari ajutorie in vreme de lipsa, pentruca Romanulu nu sci a fi necredintiosu ca- tra Imperatulu si Domnitoriulu seu, precumu această ei au doveditu-o si in an. 1848—1849; apoi facundu- nise dreptate, in 2-3 ani se voru reintórce si nume- rosii Magnati de romanu — renegati — de si acea nu o poftimu — earasi la vatr'a strabuna, si vomu avé si de aceea dóra si prémulti.

2. Ce se tiene de legea electorala dupa dreptulu istoricu, si la cea mai d'in urma alegere a deputati- loru in Transilvania au avutu toti locuitorii nobili Unguri si Romani dreptu de alegere si de a fi alesi, de si posesiunea loru n'a facutu 1. jugeru de pamentu, asisderea si Sasii; aru fi dar o vatemare a drep- tului istoricu si o nedreptate prin introducerea unuia censu acumu pe aceea ai eschide de la dreptulu de alegere si de a fi alesi, ci e de latitu numai buna- tatea aceiasi legi electorale preste toti locuitorii Ar- delului, cari platescu pentru averea sa o contribu- tiune de 2 fl., in care casu de aru fi si schiopi, orbi, cersitori, inca nu suntu libertati de taps'a capului (Копштеи). iara libertatii, preutii, dascalii se aiba dreptu de alegere si atunci, daca ei n'aru avé neci o avere.

3. Limb'a oficiósa se fie cea romana, cé cea mai latita in tota Transilvania, de órece acea nu numai toti Sasii si Ungurii o conoscu, dara e destulu de calificata, copiosa si apta pentru ducerea toturoru lucruriloru oficióse; si de cumva s'aru mai aflá d'in- tre nepotii natiuniloru conjuratorie, cari insusirea această a limbei romane aru trage o la indoéla, unii cá aceea séu trebue se fie stupidi in summo gradu séu demoralisati si iubitori de o suprematia nedrépta, pentru ca limb'a romana in statulu culturei sale de acumu e mai apta cu multu mai tare decatu limb'a cea magiara de a fi limba oficiósa, de orece această acumu nici Ungurii nu o mai pricepu, atatea cuvinte noue au fabricatu cari mai ca neci o aseminare nu au cu cele mai de inainte, apoi neci ca au vre unu isvoru siguru d'in care learu poté fabricá; candu din contra Romanulu cuvintele cele perdue le gasescem limb'a latina, italiana, francesca, spaniola, portugala, imbracandule prelesne dupa gramatica si analogia in vestmentu romanescu, fara se aiba lipsa a nascoci

vorbe din aeru, — apoi gramaticá nostra e ca per- fecta, si ortografi'a dupa planulu comisiunei Tran- silvane asternutu in. Min. e intr'atata de determinata si perfecta catu in contra aceiasi numai celu mai neconvertatu in cunoscinti'a limbelorú romanice póte cutediá, cá se aduea obiectiuni — ridiculóse. — Apro- bamentu nedisputaveru in privinti'a această sierbesca starea Principateloru Dunarene, in cari limb'a ofició- sa e cea romana, fara a fi Romanii de acolo siliti a cere cuvinte de la Ungurii séu Sasii d'in Transilva- nia; apoi limb'a romana in Transilvania cu atat'a sta pe picioru inca mai bunu, deorec cultur'a aceasi si in principate de aice s'a stracuratu. — Adeverulu e atata ca Ungurii si Sasii cari aru mai radicá vorba in contra limbei romane nu iubescu dreptatea, ci le aru placea a domni ca si strabunii loru preste nu- merosi si prin impunerea limbelorú sale.

4. Constituanduse si provedienduse tier'a cu tóte dicasteriele si oficiele ce se voru aflá de lipsa, la aplicarea diregatorilor se se ice strensu in consi- deratiune maioritata nationala a locuitoritoru, de orece idea nationalitatii a petrunsu acumu si nervii celui mai nesemtitoriu tieranu.

5. Impartienlu-se tier'a séu in 10 comitate dupa prefepturele de acumu, séu in mai multe, comitatele se-si aiba numirea sa nationala dupa maioritata lo- cuitoriloru, d. e. comitatulu sicilicu alu Odorhefulului, comitatulu romanu alu Albei Julie etc.

6. Iara cu privire la limb'a oficiosa a tieriei limb'a comitatului se fie cea a maioritatii locuitori- loru, prin urmare in Comitatele Siculice magiara, in cele saxonice germana.

7. Precumu si-voru avea comitatele denumirea sa cea nationala, asiá se-si aiba si regimentele compuse din recrutii comitatelorú d. e. Regimentulu romanu a 5. de Inf. Batalionulu saxonicu a 12. de venatori etc.

8. Cu privire la pt. 4 si cele urmatorie in frun- tea fiescecaruia comitatu se steie unu comite supremu (Főispány) de nationalitatea majoritatii, iara cu de- osebite pentru comitatulu Albei Julie cu impopora- tiune de 144.936 de Romani, si 13639 Unguri se se denumesc Excelentia Sa Al. St. Solutiu Mitropoli- tulu, pentru Comitatulu Sibiului cu impoporatiunea de 185901 Romani si 111.032 Sasi se se denumesc Excelencia sa Episcopulu Andreiu Br. de Schaguna, séu decumva postulu acesta din consideratiune de- osebita s'aru conferi per exceptionemu unuia Sasu, atunci Excelentia Sa Schaguna se se denumesc

pentru comitatul Brasiovului cu o impoporatiune de 117112. Romanii si de 103962 de Secui. Pentru comitatul Deesului cu o impoporatiune 153055 de Romani si 24.481 de Unguri, Ilustritatea Sa Episcopulu Ioanu Alexi de la Gherla. —

9. Dieta Tierii se se tiene pe viitoriu in Alb'a Julia, vechia cetate metropola a Transilvaniei.

Numerulu proportionalu al deputatiloru alesi prin comitate impreuna cu alu cetatiloru privilegiate se corespunda deplinu si acuratu sumei totale a natiuniloru celoru collocaitorie, séu se se deie si romaniloru pentru atatea comune privilegii. pe cate au cele natiuni la olalta.

10. Pentru Transilvania se se infintiedia seu radice o academia cu facultate iuridica in mijloculu tierii cu propunerea studiiloru in limb'a romana, totudeodata se se aplacidedie pentru edicatiunea poporulu Transilvanu pe totu anulu de catra statu o suma de 200.000 facuduse stipendii pentru cei mai seraci studinti din clasele inferioare si superioare gimnasiale, precumu iuridice, iara aceste stipendii se se impartiesca dupa proportiunea nationala si religio-naria.

11. Tóte relegiunile se fie egalu indreptatite si clerulu greco-unitu re-pusu in drepturile sale cele vechi, cari le au avutu pe tempulu unirei cu Biserica Romei, si cu privire la hotarirea Soborulu tienutu in Alb'a Juli'a la Februarie 1697 siedintia a 2. care suna: „in judecati se nu purcedia dupa dreptulu canonicu alu Latiniloru, ci dupa canónele si disciplin'a bisericei grecesci; la mai multu decatn la cele patru puncte se nu fie constrinsa Biserica Románésca suptu neci unu pretextu“ — si acelui din 4 Sept. 1700. Siedinti'a 5. tienutu asiderea in Alb'a Juli'a, care suna: „Ritulu si disciplin'a se remaie cumu au fostu pen'acumu“ — se se dechiaredie forurile protopopesci, cari spre o mare stricatiune si machnire a poporulul numai de 4 ani s'au desfiintiatu, iara-si de instanti'a prima pentru cauzele matrimoniale, precumu acele peste 1000 de ani au sustatu; Episcopii se se alega de catra cleru, iara clerulu se fia indreptatitu si Episcopulu indatoratu in totu anulu a tiené Synodu Diecesanu, si totu alu 3le anu Synodu Mitropolitanu dupa canónele si obiceiulu vechu alu santei Biserice; mai inainte de tote inse se se radice seu scotia clerulu unitu de la umilirea si dislocarea lui intr'aceasi linea si stare cu clerulu jidovescu, la care au devenitu prin aceea. ca de si protestantii lu-

terani si calviniani intr'unu numeru respective neinsemnatu au fiecare pentru instructiunea publica cate unu consiliariu scolasticu de natiunea si religiunea sa, — clerulu unitu mai multu de 600.000 de suflete e eschisu inca si de la acea bunatate, candu numai unu consiliariu de aceasi confesiune si nationalitate póte folosi educatiunei nationale si religiose.

12. Istori'a ne 'nvétia, si esista cele mai lamurite documinte, cumca Regimentele cele doue romanesci granitiare d'in Transilvania o mare parte s'au compusu d'in nobili, si alt'a din omeni liberi cu aseminea dreptu cá Sasii, si ca acestia inainte de militarizare pe la mijloculu secolulu trecut au posiediatu mosii si pamentu propriu cu tóte drepturile regale, carciumaritu, venatu etc., precumu cei din Valea Rocnei; — iara dupa militarizare d'insii au remasu despoiatu de tóte drepturile acele, — dupace acést'a impregiurare au machnit si ranitu natiunea iutrega, vediendu cum fratii loru in locu de recunoscintia pentru credenti'a s'a cu care si au versatu sangele pentru tronu si patria intr'unu seculu intregu, acumu se pedepsescu intr'ata de amaru, se se mijlocésca de la indurarea Augustulu Imp. restituirea drepturiloru atinse.

Subscriii dara Te rogamu Ilustrissime se aveti bunatate parintésca a aterne acest'a rogaminte inaintea tronulu Maiestatei Sale si totudeodata a relationá, ca poporul incunoscintiatu despre nou'a organizatiune a tierii, cu unu doru si sete mare ascepta a scapá din starea acestá ambigua si provisoria in care administrati'a si-a perdutu tóta energi'a, si din această causa furturile si vatemarea drepturiloru deapropelui peste mesura s'au inmultitu, si periclitarea securitatii personale tare se latiesce.

Lapsiulu Ung. 15. Nov. 1860.

Subscrii:

(Diregatori mireni, Protopopi si preuti in numele tracteloru).

Dintr'unu Protocolu

carele in $\frac{7}{10}$ 1860 seau luat in comunitatea Juresiti cerc. Fagetu in Banatu de catra:

Artistii si reprezentantii comunitatiloru din notariatulu Sarazani, cer. Fagetu, pentru dechiararea limbei romane de limba oficiósa a comunitatiloru scotemu urmatoarele pasage:

... „In adunarea nóstra de astadi pentru alegerea juratiloru de oficielle comunale, cu o cale

e folosim și de această datorință preferindă, și decretăm că în viitoriu în totu ținutul și în toate comunitățile notariatului Sarazani toată manipulația obiectelor comunale, cu delaturarea tuturor altor limbe, se se poarte și se se pertratează singuru numai în limb'a română; — ad orce ordinațiuni și mandate către comunele acestea, în puterea dreptului egalității respectat de Suveraninul diplom'a din 20 Oct. și în mandatele ministeriale din a. c. le voru primi numai în limb'a română

Motivele :

„1. Avendu noi limba noastră română că limba oficioasă, această impregiurare multu va adiută nouă și înaintarea noastră intelectuală și literară, deoarece poporul nostru după această mai interesat va cunoște marele scopu de a studié.“

„2. Previaria reviziunea socotiloru comunale ne este incredințiată nouă reprezentantiloru comunali, deci fiindu acestea în limb'a germană compuse, iară nouă fiindu cunoștința limbii germane cu totulu străina, cum am puté noi se corespundem deseversitu datorințelor noastre; deaca amu și plăti una talmacitóriu, — ne amu nepaciui însă cu încrederea în Dumnezeu?“

„3. Dreptulu de a ne portă trebile noastre comunale în limb'a maternă potințe ne asigură și esistența noastră națională, carea prin atatea sute de ani foarte barbaru periclitată au fostu, și în prezentu încă se încearcă periclitari asupra ei, iară nouă naționalitatea ne este unu Sanctuarium și unu The-sauru foarte pretiosu pe care l'amu putulu mosceni dela străbunii nostri “

„4. În privința periclitării esistenței noastre naționale ne aducem aminte de unu articolu de lege din anii ante 1848, a caruia sancționare prin armatele și șgomotoasele diete ale Ungariei se forția cu putere de comunu obligatoare: precumcă totu nascuții în Ungaria și în partile ei anecșate suntu magiari, iară toate celelalte naționalități încă înainte de voia providenței divine se dechiară de moarte, și ce e mai multu în anulul 1848 ni saú fostu conjuratú și stirpirea.“

Pentru timpul presinte ni se periclitéza naționalitatea prin tendința magiariloru, și prin pretinderea loră, că amat'a noastră Patria Banatulul Temesianu ea se reincorporeze la Ungaria, de și această și în timpurile înainte de Augusta dinastie Austriacă, cu Ungaria numai aliată au fostu.

Asupra periclitării naționalității noastre ne mai facura atenți insultările unoru magiari în Beiusiu și pe aiurea asupra conaționalistiloru noștri, numai din acea aduse, deoarece nu voiau a fijde o părere cu dunsii, precum și cutesarea unoru individi magiari de a se subscrie în numele miiloru de Romani dia Maramuresiu, că și candu acestia ne conditionatu aru voí limb'a magiara de limba suprematică.

Magiarii de curendu ne aruncara manusi'a în perseveranția și credeulu loră, precumcă totu nascuții în Ungaria și în partile ei candva anecșate suntu magiari, — provocanduse pre votulu univêrsalu, — Votezele loră renegatii, iară noi votulu nostru ilu punem în urn'a noastră și voimă totu-deauna a trai și a muri Romani, că descendentii din oasele străbuniloru noștri, eara descendentii din oasele noastre se urmedie nouă!

Datu în Juresiți în datulu de susu“. (Urmeza subscrierile peste 34le antistiloru, reprezentantiloru și inteleginței diu si ese comune, care și dovedira maturitatea sa politică națională, și ale caroru nume sunt: Comun'a Sarazani, Poganești, Berna, Bolesti, Drinova, Juresiți. Onóre, stima și salutare fratiloru! — Acestea suntu acuma parol'a dilei.)

R e f l e s i u n i

la unu articolu al Dlui I. K. Schuller din Nrii 38 și 39 ai „Transilvaniei“ cu suprascrierea: „Vom Lesetisch.“

(Finea din Nr. tr.)

Acesta (arg.) s'aru vidé 7a avé ceva pentru sene, înse déca vomu compani caus'a din care vremă noi se ne ținemă de sistem'a etimológică, apoi vomu vidé ca argumentu'lu Dlui. Sch. și a perdutu tóta însemnateata. La romani neci nu pôte fi întrebare, ca voindu a scrie cu litere se se țină de sistem'a etimológica ori ba; acésta întrebare deslegată însuși prin limba; natur'a limbii române demanda (imperative) ca în scrierea cu litere se se padiésca strinsu etimologi'a; déca vroimă se aiba limb'a română gramatică cum se cade se aiba verce limba cultivată, atunci trebuie se ne ținemă de sistem'a etimológica! Nu é resfatiare, neci arbitriu, ci e după re-

gula cându însemnamu pe z cu d si nu cu s, asie postesce natur'a limb'ei, care nu i o pôte nimene schimba; — au nu dicemu noi in sing. caldu si in plur. venindu i dupa d dicemu calzi, si trebuie se scriemu oal'di déca nu vremu se ne mutamu regul'a de formarea pluraru'lui, care suna: ca u din sing. in plur. se muta in i, si se punemu in loculu acestei regule adeca, ca du in caldu (sing.) se muta in plur. in zi; ca cu in mucu sing. se muta in plur. in ci; ca gu in fagu se muta in ci, etc. etc. vomu serie déra caldi, verdi, audi, ducu (nu sicu) dic etc. etc. acést'a é regula pentru tôte cuvinte'le curatu românesci; in cele straine se pôte scrie z cu acea litera cu care se scrie in limb'a din care le amu imprumutatu, s. e., zefiru, zugrafu, éra nu defiru, dugrafu etc. fiendu ca z in aceste cuvinte nu vine de la d. De altminte la romani mai ca nu pôte fi vorb'a cum se scrii, ci cum se pronuntii, fiendu ca pronunsierea litereloru se schimba dupa cum se schimba legatur'a in care stau ele între sene; s. e. secu (секу) seca (сека) mergu (мергу) merga (мегръ) a dupa e au schambatu sunetu'lu acestuia din e in ea, si ast'a é regula, (nu capricia) pentru tôte cuvintele curatu românesci. Ce se țiene de i é regula, ca vocale'le a e i in ante de n si m suna cá i; asie déra sciendu acést'a regula ori si cine vá sci ceti acuratu cuvintele mana, lana, fenu, tienu sinu, minu etc. si cei cari voru fi invetiatu limb'a romana nu numai d'in audiu ci si din carte, le voru sci serie cum se cade, pentru profanum vulgus nu va fi neci o scadere de le voru scrie si reu. Si aci nu atirna de la noi ca vremu se tienemu etimologi'a ori bá; limb'a ne demanda se o tienemu; noi nu potemu se scriemu mina in locu de mana, ca mina é a 3 persóna present. indicat. de la á minare; nu potemu scrie lina in locu de lana, ca lina é adjept linu, lina, (apa lina), tu potemu scrie finu in locu de fenu, ca finu dice nasiu'lu la celu pe care l'au botezatu ori conunatu! etc. etc. Dara la alte pópore cum é! si in specie cum é la germani? au nu scriu germanii pe i cu i, ie. si ü; pe e cu e, ae si oe; pe aj cu ai, ei, eu, aeu, ey etc. si au tóta direptatea (seau mai bine suntu siliti) a scrie asie, ca óre cum aru fi limb'a germana cându nu aru fi distingere (in scrisse) între Laib si Leib; între fúr si vier; între zeigen si zeugen; între Läuse si

leise; între Meer, mehr si Mår etc. etc. Cate femei germane scriu correptu germanesce? cati barbati germani nu scriu reu germanesce? si óre suferitu au limb'a germana ver'o scadere pentru ca femeile si multi dintre barbati germani nu s'eu tienutu de regule'le ortografiei? negresitu nu!

Nunc venio! D. Sch. dice mai incelo ca, dupa cum i se pare, romanii la fiecare cuventu ce se termina in consunante acatia in fine cate unu u!

Nu e asie Die Sch! romanii nu acatia u la cuvintele ce se termina in consunante, fere scriu cuvintele cari se termina in u, asie dupa cum trebuie. In limb'a romana nu se termina neci unu substantivu, neci unu ádieptivu si neci unu verbu in consunante, ci tôte se termina in vocale, si déra asie trebuie se se si scrie. Trebuie se scriemu omu, bonu, calcu etc. ca almintrene nu se potu stabili regule neci pentru conjugátiuni; apoi nu é direptu ca u in fine nu se aude neci de catu; se aude u in fine chiaru dupa cum se aude si i, precum vomu vidé mai in diosu. Oeconomía ce s'aru face prin lassarea lui u afara, precum dice Auctoru'lu Begründung 'lui totu la 7 pagina 1, lasamu se o faca acelu Auctoru, déca vrea se economisésca cu daun'a limb'ei; noi nu o vomu face, nu au facutu neci stramosii nostri, cari nu numai ca au tienutu pe ő in finea cuvinteloru, ci enca au mai avutu si pe ь

Nu potu cuprinde cu mintea cum pôte dice D. Sch., in cursu'lu discursu'lu seu, „ca observarea stricta a sistemei etimologice, contradice stavilirei regule'loru ortografice, de óre ce in limb'a nóstra suntu si cuvinte straine, la cari nu se potu aplecá regule'le statorite pentru cuvinte'le romane.“

Eu cugetu ca pentru cá in limb'a romana sunt si cuvinte straine (dupa cum dice D. Sch. slavesci, grecesci si germanesci), la cari nu se potu aplecá regule'le stabilite pentru cuvinte'le curectu românesci, nu urmédia, ca se nu punemu regule — radimate pe etimologia — neci pentru ceste d'in urma, si se le lasamu si pe aceste fore regule, se potemu dice nu numai de cele straine, ci si de ale nostre insusi — per Ausoniae fines sine lege vagantur. Ca nu vomu puté scóte tôte cuvinte'le straine din limb'a romana, lassu si eu ca é adeveru, pentru aceea inse vá fi usioru a întrebuințiá cate unu semnu care se suplenesca regul'a, si apoi in tóta privințiá mai rationabilu é a pune semne pentru exceptiuni,

de catu pentru regule; mai bucuros vomu pune noi córne si pinteni la cuvintele cele straine de catu la ale nóstre!

D. Sch. é de parere, ca noi nu scriemu asie cum vorbim, pentru ca scriemu caldi, fugi, duci in locu de calz, fuzsch, dutsch; celu pucinu asie amu trebui se scriemu — déca ne amu tiené de ortografi'a germana; dupa cea magyara amu trebui se scriemu: kálz, fuzs, duts! óre ce limb'a amu avé noi atunci?! unde aru fi unu filologu ori gramaticu, care se ne faca regule gramaticale amesurate limbei romane!?

D. Sch. aru vré mai incolo se lasamu noi si i pe i in fine afara — sedusu negresitu de colleg'a seu Auctoru'lu Begründung 'lui; — inse se ne spuna D. Sch. cum va scrie Dsea: pomi, soli, morti, buni, coconi, porci, prosti etc. déca vomu lasá pe i in fine ce váessí dupa suatu'lu Dlui Sch.? éca ce: pom, sol, mort, bun, cocon, porc, prost, adeca in locu de pluraru va remané singularu — firesce stricatu fora u; va dice Dlu Sch. /a se scriemu: pomj, solj, mortz, bunj etc. si 'lu intrebu per quam regulam é la unu pluraru j si la altu z caracteristica? Séu va dice ca la pomi, soli, buni etc. po. temu se scriemu si pe i in fine ca se aude catu de catu, déca la morti, parti, dati (mortz, пѣртз, darz.) nu avem la ce'lu pune pe i in fine, ei se scriemu mort, part, dat! Acuma se ne spuna D. Sch. ca ce é mai usioru si mai frumosu: a tiené pe i in fine ori a pune pinteni la t? si apoi dice se ne abatemu noi de la regul'a formarei pluralu'lui (u in i) si de la regul'a, ca t suna ca u candu ei urmédia unu i?

D. Sch: se mira ca de ce scriemu noi la na (лѣнѣ) si nu asie dupa cum pronunciamu, adeca lina — dii mei romane лѣнѣ nu лѣнѣ! — déce scriemu noi a auditu si nu ausit! Pentru ce scriemu noi a auditu si nu ausitu vá fi vediutu D. Sch. mai ausu; éra ce se tiene de lina, nu e lucru demnu, de a mai face vorba despre ea, atata numai ca romanu'lu nu dice, neci nu va dice neci una data — лѣнѣ, neci kine, neci мѣнѣ, neci потрѣ, nec мѣнкѣ. neci moi, neci фѣрѣ; fere a dissu si va dice лѣнѣ, кѣне, мѣнѣ, петрѣ, мѣнкѣ, мѣи ми фѣрѣ etc. etc. In cele ce dice D. Sch. despre i' si g' a Auctoru'lui Begründung 'lui are tóta direptatea, si ne pare bine ca nu s'a lasatu a se seduce de castra acest'a! ca nu sciu ce é mai lesne, a sci ca c

in ante de e si i suna ca q, si g in ante de e si i ca u. ori a inpená pe aceste doue litere cu!

La vorbele Dlui Sch. d'in finea articolului: „vi-ve, vale, si quid novisti rectius istis, Candidus imperti; si non, his utere mecum“ numai atata ca aru fi tristu lucru, candu romanii nu aru sci stavili mai bune regule ortografice de catu cele ce ni le reccomenda Dlu in articolii sei „vom Befestigt“ si candu ei aru alergá pentru suatu la straini de alta limba.

V. P.

Fondulu Gazetei Transilvaniei.

D. V. G. Popoviciu din Viena, descoperindusi nobil'a simtire pentru luminarea natiunei tramite pentru fondu

20 fl.

Pra stimate Domnulu Redactoru! Unu demnu barbatu alu natiunei nostre N. J. insufletitu de esemplulu confratiloru nostri din mai multe partie ale dulcii nostre patrie, ce cu atata zelu au alergatu asi depune denariulu seu pe altariulu natiunei, si anume pentru immultirea fondului Gazetei, a acestui jurnal, pe care noi romanii mai cu sama transilvaneni ca totu dreptulu 'lu potemu numi de intaiulu luceferu alu neamului nostru, — danduse in dilele trecute o ocasiune potrivita, nu a lipsitu si densulu a trage atentionea unora bravi confrati ai nostrii, din Comuna Sabelu, asupra unoru indignitie ale nostre aromaniloru, — si iata Domnulu meu, poporulu nostru si acuma a doveditu aceea, ca nu e indiferente spre ce doce la prosperarea nationala si intelectuala; — caei in singura pomenit'a comuna — curatu romana — s'a adunatu dela:

Pentru Gazeta:

Oprea Popescu	1 fl. — cr,
Petru Saroiu	1 „ — „
Oprea Cornia	1 „ — „
Opria Petre	1 „ — „
Opria Muntianu	1 „ — „
Jacobi Popoviciu	— „ 50 „
Joane Uleonovicu	1 „ — „
Bucuru Cornia	1 „ — „
Niculae Petra	1 „ — „
Petru Stanca	— „ 50 „
Petru Petra	1 „ — „
Stanu Petra	1 „ — „
Oprea Vassiu	1 „ — „

Summa 12 „ — „

Pentru cassin'a romana infintinduse la Sabiu:
 Opria Vassiu (jude) 5 fl. — Opria Cornia 2 fl.
 Toti ceilalti cate 1 fl.

Summa 19 fl.

Pentru Ajutoriuu Juristiloru lipsiti:
 Opria Vassiu (jude) 5 fl. — Opria Cornia 2 fl. —
 Jacob Popovicu 50 cr. — Joane Ulenovicu
 50 cr. — Petru Stanca 30 cr. — Toti cei-
 lalti cate 1 fl.

Summa 18 fl. 30 cr.

Din faptã acãsta patriotica, pentru care li se
 aduce pomenitoru Confrati, precumu si Dlui N.
 J., publica multiamire — pote ori si cine cunose,
 ca daca si aci, colia e poporulu nostru in'causa na-
 tionala indiferinte, nu e vina lui, ci a aceloru cese
 falescu cu numele de intelegintia, si suntu chiamati
 a conduce poporulu. —

Accludendu aicea suma de 12 fl. v. a. ce s'a adu-
 natu pentru fondulu Gazetei, amu onore a me sub-
 scrie alu Prea onorate Domniitale.

Sabiu in 20. Noem. (2. Dec.) 1860.

(va urmã).

Mamei Romaniloru.

(ca unu adieu amiciloru din Lipova.)

Cã luna aurea de nuori reci cuprinsa
 E sörtea ta astadi, Romanimea mea!
 Caci rea vijelia e 'u cale-ti intinsa,
 Si cërca elipita de-a te derimã!
 Patit'ai tu rele, si totu ai scapatu,
 Mai suferu cãtva cu spiritu de barbatu!

De si se arãta negrãti'a pe luna,
 Lumina nu pere de-ntunerecu greu;
 Ca auror'a cea tandra in radie s'aduna
 Si lumii da fama ca-i geniulu teu,
 Si pan' in viãtia pe tin' te a pazi,
 Necazulu de seculi cã nõptea a peri!

Avutai o tiãra marãtia si lata
 Stramosii mari candva de zestre ti-a au datu,
 D'ajunse de viscolu se fia predata, —
 Barbarii pe sii-ti i-au espatriatu!

Ah! Dõmne, natiunea a-si la mi-o lasasi,
 Se fia totu sierba l'atatia vrajunasi!

Avutai o lege stravechia si buna, —
 Martirii tei candva in ea au saugeratu, —

Dar' sii-ti la jertfa acum nu s'aduna

Intrig'a 'infernala i-au imprastiatu!

Ah! Dõmne, si legea asia mi-o uitasi,
 L'altariulu jertfirii straini innaltiasi!

Natiune! cu sörtea tu porti grele lupte,

Necazuri grozave adese-ai invinsu, —

Si geniu-ti spune ca ai diori mai multe,

Speranti'a ceresca pan' adi nu s'a stinsu.

Ah! Dõmne, tramite o di de-anvia,

Natiunea astepta de multu mi'a-tã!

In viãti'a cea noua vomu fi 'ntr'o unire,

Ca ur'a daunõsa de ea va fugi, —

Virtutile bune aduce-orã marire,

Unu spirtu si unu cugetu in noi va traí.

Si atunci e departe o di, de-a sfermã

Ce sant'a 'nfratire potu redicã.

Lipova 28 Sept. 1860.

At. M. M.

Calendarie.

Amu vediutu publicarea Calendariulu pentru
 poporulu romanu de D. Georgiu Baritiu in
 Nr. 53 alu Gazetei dupa multu cumpanitoriulu lui
 cuprinsu.

Afara de Calendariulu tipografiei diecesane,
 cuncscutu, mai esi la lumina in Sibiu: si altu Ca-
 lendariu: „Amiculu poporului“ de D. V. Romanu,
 ilustratu si cu unele gravure si cu o parte de ar-
 ticuli pentru invetiatura si petrecere. In tipogra-
 fi'a D. S. Filtsch se capeta.

In Vien'a mai esi si pe acestu anu „Calenda-
 riulu romanu“ alu D. Moisi Bota, la imprime-
 ria Pichler si fiu, cu o multime de versuri, afara
 de cele privitoare la ajustarea unui Calendariu.

Calendariulu e o carte manuala a poporului
 si, cã atare, se pôte respectã cã unu instructoru
 alu vietii lui, cã unu mentoru, candu merita a-
 cestu nume. —